

Ep. 3 - Eirin Støen

Fortellerstemme Kåre Magnus: Hva er det som gjør at kunst er så viktig for mennesket? KORO - kunst i offentlig rom - lager kunst der jeg og du er. Den befinner seg på steder der folk ferdes og oppholder seg. Som en mental fartshump bremses kunstverkene oss ned, og gjør oss oppmerksom på noe vi kanskje ellers hadde gått forbi. Hvordan tenker og jobber en kunstner? Jeg heter Kåre Magnus Bergh, jeg er kunstner og programleder. Og dette er Verksted.

Fortellerstemme Kåre Magnus: Bak ruvende betongmurer og mengder med overvåkingsutstyr, er det en stor og forseggjort hage. Der står det en høy og muskuløs mann og kniper forsiktig av blomster. Han jobber tålmodig og konsentrert, og vil helst ikke at noen blander seg inn.

Mange av oss har sikkert lurt på hvordan det er å sitte i et fengsel. Å bli frarøvet friheten sin er den strengeste straffen vi har her i Norge.

Men livet stopper ikke opp selv om man befinner seg bak murene. Her er det en egen verden, med en egen rytme. De som sitter i forvaring er dømt for de aller verste forbrytelsene, og vet ikke når de slipper ut. Et slags fengsel i fengselet.

Kunstner Eirin Støen kom nettopp til et slikt sted for å jobbe ut et kunstprosjekt for KORO i avdeling for forvaring i Trondheim fengsel. Kunstverket "Hagen" er nettopp et hageprosjekt. En alternativ virkelighet innenfor murene.

Hvordan er det å skape en innelukket verden, slik hun og de innsatte har gjort?

Kåre Magnus: Eirin Støen, velkommen til oss.

Eirin: Tusen takk!

Kåre Magnus: KORO ga deg et oppdrag om å gjøre noe da i dette fengselet, i avdelingen for forvaring i Trondheim kretsfengsel. Hvordan var gangen i dette? Når bestemte du deg, og hvordan ble dette en hage?

Eirin: Jo, Kristine Jærn Pilgaard, som da var oppnevnt kurator for dette prosjektet, hun hadde sett et prosjekt jeg gjorde i en utstillingssammenheng i Oslo, og hun visste også at jeg hadde flyttet på landet og fått min egen hage, og at jeg hadde gått *all in* i den.

Vi kjente hverandre ikke på det tidspunktet. Og hun hadde jo da allerede ... Hun hadde fått oppdraget som kurator, hun hadde hatt de inngående samtalene med fengselet, og da med KORO. Og hun hadde jo sådd en tanke om man kan jobbe med beplantning inne ute. Kan man ha en *connection* mellom verk inne på avdelingen og ute i luftegården? Og at det på en måte kunne ha noe med planter å gjøre, da.

Kåre Magnus: Og dette var tanker hun hadde gjort seg før hun snakka med deg?

Eirin: Ja. Og så så hun da dette verket jeg hadde gjort på «Brown, Dude Project Space [Lofth]» hos Ivan Galuzin, sammen med Thora Dolven Balke, hvor jeg jobbet med en stige som jeg lagde av funnede bjørkestokker, for å få utsikt og utsyn ut fra dette *space* og utover Oslo.

Og det i kombinasjon med at jeg selv hadde gått *all in* i min egen hage, tror jeg var bakgrunnen for at hun tok kontakt.

Kåre Magnus: Det gikk noen veldig sterke hagerykter?

Eirin: Det gikk noen sterke hagerykter, ja! Og da var jo der, da ... At jeg var opptatt av disse tingene selv, og kom inn i den luftegården for første gang og tenkte at dette må totalt transformeres.

Kåre Magnus: Et fengsel er jo på en måte både et fengsel og et univers. Hvordan opplevde du ditt første møte med fengselet?

Eirin: Som sikkert de fleste andre, så var jeg også veldig spent på hva som møtte meg. Jeg hadde aldri vært i et fengsel før da jeg fikk dette oppdraget, tilbake i 2010. For å komme inn i det du beskriver som fengsel i fengselet, så skal du kanskje inn gjennom, hva da, 14 låste dører. Og jo lenger inn du kommer, jo mer kjenner du det fysisk, rett og slett. Så da jeg kom ut i denne luftgården som da var under opparbeidelse, fordi det var en ny avdeling som ble bygget, så Statsbygg hadde da sin hagearkitektur her inne, eller hva skal man si? I hvert fall et uteområde.

Kåre Magnus: Grøntareale?

Eirin: Ja, det var ikke særlig grønt heller. Det var mer en sånn luftgård for hunder, egentlig. Og det ble en veldig sterk fysisk følelse, rett og slett.

Kåre Magnus: Hvordan da? Er det trykkende, eller hvordan kjennes det?

Eirin: Det kjenner man kanskje mest når man går ut igjen, på den lettelsen å faktisk gå ut i friheten. Fordi det er jo nettopp den frarøvelsen av frihet som straffen er. Den kjenner man fysisk.

Kåre Magnus: Stemte det med det du tenkte før du gikk inn, eller var det liksom sterkere?

Eirin: Det var nesten, det var sterkere. Og så ble det jo veldig raskt tydelig. Da hadde jo kuratoren, Kristine Jærn Pilgaard, hatt de første møtene med ledelsen i fengselet og lederen for avdelingen der oppe. Og da var det allerede plantet en tanke om et ute-inne-prosjekt, kan det kanskje ha noe med hage å gjøre? Men når jeg kommer inn dit, så er det sånn ... Altså, dette området må annekteres. Her vil vi gå *all in* for å bare annektere land, da, ikke sant? Og legge oss over Statsbyggs landskapsarkitektur.

Fortellerstemme Kåre Magnus: Eirin Støen er en allsidig kunstner med et brennende hjerte. Hun har et stort engasjement for miljø, historie og sosialpolitiske forhold i krysningspunkter mellom kunst, mennesker, staten og private krefter. Mellommenneskelige forhold og empati.

Kåre Magnus: Det er mye du brenner for! Det var da ikke måte på, gitt. Hvordan koker man dette ned til kunst? Og i hvilken rekkefølge?

Eirin: Nå var det jo *Hagen* i Trondheim som åpnet på mange måter ... Jeg hadde jo ikke jobbet med kunst i offentlige rom før det.

Kåre Magnus: Hva gjorde du før dette?

Eirin: Jeg drev «Rekord», et kunstnerstyrt galleri. Jobbet med skulptur. Etter «Rekord» flyttet jeg ut til Nevlunghavn, eller utenfor Larvik.

Kåre Magnus: Sørlandsperler kan vi kalle det. Starten på Sørlandsperle?

Eirin: Ja. Og der arvet vi et hus med en diger hage. Jeg tror at det at jeg flyttet ut der og plutselig selv måtte orientere meg inn i hagen og kjente hvor viktig det var for meg, og den roen jeg trengte på det tidspunktet ... Det ga veldig mening. Så, hva skal man si, livet og kunsten på en måte gikk i ett, da. Og gikk i hop. Og jeg tror nok at for meg så ble det viktig når jeg kom inn i Trondheim fengsel, at det jeg kjente på som meningsfylt, i et uterom og det

å kunne skape en hage, det gir mye mening. Det gir mye plass til tanker, for refleksjon. For å på en måte både gå inn i seg selv, men også finne en eller annen ro. Og det er det når jeg liksom tenker at kanskje innsatte i en sånn situasjon trenger. Og så tror jeg at det kan gi mening.

Fortellerstemme Kåre Magnus: For å komme seg inn i avdelingen for forvaring, må man først klareres av politiet. For så å gå gjennom elleve solide og vellåste dører geleidet av vakter.

Kåre Magnus: Hvordan ble prosjektet tatt imot av ... Først de ansatte, da. Når du kom inn der og hadde lyst til å gjøre noe med hele luftegården.

Eirin: Dette gjelder i alle relasjonelle prosjekter hvor du har med institusjoner å gjøre, så er det jo veldig viktig å skape en god relasjon og en felles forståelse av hvor man vil.

Kåre Magnus: At det er ingen misforståelser, at det er tydelig?

Eirin: Ja, det må være tydelig fra starten. Og så ... Her hadde vi jo en leder for forvaringsavdelingen som var veldig *pro* disse tankene. Og det hjelper betraktelig. For det var ikke nødvendigvis flere i ledelsen. Og kanskje aller mest motstand vil jeg jo tenke at det er sikkerhetsavdelingen som har.

Kåre Magnus: For dem tenker på sikkerhet?

Eirin: De tenker på sikkerhet, ikke sant. Her kan du gjemme ting, og her er plutselig ikke ting så oversiktlig.

Så prosjektet fordrer jo tillit, da. Men da fordrer det også tillit mellom institusjonene og de innsatte. Ansatte og innsatte. Og de er jo veldig klar over at hvis dette hadde blitt utnyttet, den tilliten, så ville jo mest sannsynlig hagen bare bli borte.

Kåre Magnus: Men du sa at sjefen sjøl var jo positiv. Men fikk du de andre ansatte etter hvert over på din side? Og hvor lang tid tok det?

Eirin: Ja, det tok tid. Det var en god del møter som skulle til. Og så ikke minst de innsatte. De trodde jo ikke på dette overhodet. Altså, i alle dager, dette får vi aldri til. Det kan ta flere år å få inn et fotballmål, liksom. Innledningsvis så var det ganske sånn lunken ... Det var ikke det største engasjementet. Men var veldig nysgjerrige, de ville være med. Dette var en liten avdeling, de hadde akkurat åpnet.

Kåre Magnus: Først jobba du med de ansatte. Samla du de innsatte og fortalte hva dere skulle gjøre?

Eirin: Igjen tilbake til den avdelingslederen, som var veldig *pro*. Og så var det et møte med innsatte, for vi var jo helt avhengig av at de bidro. Det var veldig viktig at de bidro, men også i det så ligger det at de må også kunne være med og definere: Man har en idé, jeg hadde en idé, jeg jobbet ut en struktur. Og på en måte et sånt overordnet bilde av hvordan denne hagen skulle se ut, basert på referanser jeg syntes var interessante. De så jo først og fremst sine egne muligheter i dette. Og så var det sånn: "OK, men hvem kan bidra med ...?" Og til å begynne med var det sånn: "Men dette blir ikke noe av. Men OK, jeg kan gjøre sånn og sånn."

Kåre Magnus: Kartla du da hva folk kunne? Hvem er gode til å snekre?

Eirin: Ja, for man har jo da også dialog med skolene i fengslene. Da er det jo byggfag, da. Mye. Så det var jo definitivt kompetente mennesker her som snekret og ...

Så var det en innsat som ikke ville ha noe med en hage å gjøre i det hele tatt. Blomster var ikke noe for han, men han ville bygge en grill.

“Oi, det har vi ikke penger til egentlig, men OK, hvordan kan vi få til det?” Vi ville jo ha han med! Så da så vi på mulighetene for det, da. OK, skolen kunne bidra med noe stein. Så fikk han bygge, tegne, bare ta ansvaret for det.

Kåre Magnus: Men altså, det er jo en forvaringsavdeling der. Når han sier jeg vil bygge en grill, må det da gjennom en del sikkerhetsavklaringer hele tiden, hvis det er noen forandringer i planen?

Eirin: Ja. Og jeg vil jo i utgangspunktet ha et drivhus. Et stort drivhus. Det gikk ikke. Fordi kameraene skal se inn og ... Så det ble sånne høye benkekasser, egentlig. I manns høyde. Som du bare åpner, som du ikke går inn i, men hvor plantene er inni.

Det som er interessant å se i dag, er at når jeg ser sånne oversiktsbilder på Google, så har de fått inn noe hus der, altså. Det er ikke et drivhus, men det er en redskapsbod. Som vi heller absolutt ikke fikk lov til. Så det har de.

Kåre Magnus: Så ting forandrer seg.

Eirin: Men ja, absolutt. Alt måtte gjennom sikkerhetsavdelingen, som i utgangspunktet selvfølgelig hadde en del motstand. Men fordi det var da krefter i ledelsen som argumenterte for dette, da, inn i et rehabiliteringsperspektiv. Det er jo også det det handler om. Så så man at “OK, da gir vi det en sjanse, men ta høyde for dette og dette og dette og dette.”

Så for eksempel i disse drivhuskassene så er det jo ... Jeg husker ikke helt hva det glasset heter, men det er i hvert fall knusesikkert. Men altså hageredskaper er ...

Kåre Magnus: Det er greit.

Eirin: Men det er jo den tilliten som man må gi.

Fortellerstemme Kåre Magnus: Eirin beskriver prosjektet i fengselet som en metode for å endre situasjoner, skape dialog og forhåpentligvis forståelse gjennom flere perspektiver.

Kåre Magnus: Eirin, altså det med å endre situasjoner, hva innebærer det?

Eirin: Det å gå fra en type sånn luftegård for hunder, til å transformere det rommet fullstendig fysisk, og det kjenner vi jo alle til, på en måte, det å oppsøke en park eller altså ... Det gjør jo noe med deg, de omgivelsene. Og inn i denne sammenhengen så gjør det jo en veldig stor forskjell, som jeg tror bidrar til en forskjell, da. Og også for vår del, liksom, er dette kunst, ikke sant? Ja, dette er mitt grep, et kunstnerisk grep, inn i denne sammenhengen. Og hva kan kunst være? Det å få samtaler om det, med kanskje mennesker som i utgangspunktet ikke er spesielt opptatt av det, eller ikke har reflektert rundt det på den måten tidligere. Det skaper samtaler, det skaper *connection*. Det skaper refleksjon, tenker jeg. Og den trenger man jo.

Kåre Magnus: Du sa at de innsatte i starten var noe skeptiske. Merka du liksom at forskjellen, at de begynte å engasjere seg, og hvor tidlig eller sent kom den?

Eirin: Når de forsto at dette her faktisk blir realisert, når sikkerhetsavdelingen også hadde gitt sin *go*, da var det bare «OK, men da kjører vi på».

Da opplevde jeg absolutt et stort engasjement. Og så er det jo sånn at vi alle har vel en agenda, og det har jo sikkert de også, ikke sant. Det hjelper jo deres soningsforhold, de ønsker jo også å bidra for at de selv får det bedre, men også det er jo... Når du sitter på en forvaring, så vet du jo ikke helt når du skal ut igjen. Og din atferd og hvordan du engasjerer deg og sosialiserer, dette har helt sikkert en betydning. Og at de hadde sin agenda med det.

Og fengselet, ikke sant, altså kriminalomsorgene, som sliter med sine ressurser. De jobber jo i et rehabiliteringsperspektiv.

Et sånt type samarbeidsprosjekt vil jo de selvfølgelig se mulighetene av. Tok jo noen år, så tok Ila fengsel kontakt og ønsket et beslektet prosjekt. Da har vi jo flyttet noen ... Det er noe som fungerer, da.

Kåre Magnus: Begrepet om årstidene og kanskje sånn tid generelt, må jo være vanskelig når man befinner seg i en så lukka verden. Men da ble kanskje hagen en slags måling av tid, en slags klokke? For her kan du jo følge med på årstider og tid. Var det også en tanke som lå bak der?

Eirin: Ja, absolutt. Og det tenkte jo også etter hvert at det er jo også en form for straff, egentlig. Altså tiden, når du ser tiden gå, da, som du gjør i en hage og i årstidene og ... Men det er jo også et håp i det, og en mulighet i det. Jeg tenker jo den kontakten, da, med naturen og det å kunne engasjere seg i en hage, det er meningsfylt. Men det er også noe forgjengelig, selvfølgelig, i det.

Fortellerstemme Kåre Magnus: Hagens oppbygging har referanser til *edvardiansk hagearkitektur*. Med streng geometri blanda med villere og kaotiske plantevalg i bedene. Hun hadde et ønske om å legge fokus på midten av hagen for å trekke oppmerksomheten bort fra hjørnene.

Kåre Magnus: Hagearkitektur, det er vel en egen kunstform?

Eirin: Ja. Det er i hvert fall et helt eget felt. Ja, et stort felt.

Kåre Magnus: Du fortalte at du flytta jo til Sørlandet og fikk din egen hage. Var det en vill hage?

Eirin: Ja, den var veldig vill. Vi så ikke huset fra veien egentlig, for alt var bare gjengrodd. Vi begynte liksom i motsatt ende, med å rydde opp litt! Og skjære ned enn å bygge opp. Og så begynner man, da, et eller annet sted. "Hva er hagearkitektur? Hvor vil jeg med dette? Hvordan skal jeg forstå det?" Og da begynner man jo å bla og lese og google. Og så kom jeg over disse edvardianske hagene, altså fra Edvard, hva er det, syvendes tid eller ... Og han åpner i hvert fall parker og hager for offentligheten og viktigheten av det.

Eirin: I britisk hagearkitektur og parkanlegg, der har du på en måte den kombinasjonen av sånne strengt geometriske oppbygde parker med disse ville bedene. Og det var vel kanskje den villskapen som gjør at du kan bli litt borte, og være et annet sted som jeg tok tak i, som jeg prøvde å ... eller ønsket å skape, da. At det rommet oppleves ... Det ble en illusjon om at det rommet var så mye større enn det egentlig var. Og at det tok fokuset vekk fra gjerdene.

Kåre Magnus: Selv om det sikkert er berikende å få inn disse plantene og alt livet, er det også noe som er litt kua og kontrollert med en hage. Det er kua natur, akkurat som de innsatte selv på mange måter er kua inn i fangenskap.

Kåre Magnus: Hage er jo liksom ... det er jord, det er planter ... Men allikevel så er det innenfor noen murer. Det er noe litt ironisk her også.

Eirin: Ja. Men det er det ikke det vi driver med. Vi holder på med hage veldig mange. Eller ... Og jeg tror at det er et behov, da. For å ... vi kultiverer jo hele tiden, ikke sant. Hagen, nå har jeg ikke vært der på en stund. Men den ser jo ikke ut sånn som jeg ville at den skulle se ut da. Det samme plantevalget, i hvert fall. Det er byttet ut og i veldig stor grad med nyttevekster. Gulrøtter og purre og jordbær og ting de har lyst til å spise. Det planla vi også for, men der jeg ønsket disse store, ville plantene, er det liksom ... Nå er det purre og mais. Og det er helt greit! Når du gjør denne type relasjonelle prosjekter som

involverer i så stor grad, signaturen til syvende og sist på det verket er ikke mitt. Det er ikke *min* signatur, det er *vår*. Det er et fellesskap der, da. Så det kunstnersubjektet settes til side, samtidig som det er til stede.

Fortellerstemme Kåre Magnus: En viktig del av kunstverket er relasjonen mellom de innsatte seg imellom, mellom de innsatte og de ansatte, og mellom dem og Eirin. At fangene skulle delta, var en viktig del av verket. De var med og bidro i utvelgelse av planter og bygging av bl.a. vekstkasser og utebenker. Hagen skapte en form for tillit og ansvar mellom innsatte og ansatte i fengselet, der sikkerhet alltid troner høyest.

Kåre Magnus: Én ting var at du skulle samarbeide med en del mennesker. En annen ting er at disse menneskene sitter jo på forvaringsdommer. Det er jo de verste forbryterne vi har i Norge. De har gjort de verste tingene. Hvordan var det aspektet i det? Å skulle samarbeide med disse folka.

Eirin: Jeg var veldig spent før jeg møtte de første gangen. Tenkte hvordan skulle dette være, hvordan vil det påvirke meg. Det er de som kanskje har gjort de verste tingene. Jeg ble overrasket over hvor raskt jeg på en måte ... Altså når du kommer inn der ... du møter hvem som helst på et vis. De kan være joviale, de er hyggelige ... Man setter det der til side. Det glemmer man, rett og slett. Og det har jo også noe med hvordan jeg opplever at den dialogen mellom ansatte og innsatte, hvor kameratslig den er. Men jeg har vært veldig opptatt av at jeg ikke vil vite hva de sitter for. Det tar fokuset vekk, og jeg opplever at da blir jeg på en måte uprofesjonell. Hvis jeg hadde begynt å blande de korta. Men det var spenning knyttet til det, selvfølgelig. Hvordan ville jeg reagere? Merkelig raskt hvor liksom ... Det forholdt jeg meg egentlig ikke til. Og jeg vil egentlig ikke .. trenger ikke å vite hva de sitter for.

Kåre Magnus: Du lager jo kunst på steder som ikke er så veldig lett å besøke: «Lurer på hvordan det går med det kunstprosjektet!» Ligger det en sånn trang i deg, at du har lyst til å se hvordan det går?

Eirin: Ja, absolutt! Så jeg ringer opp til Trondheim innimellom. Og er jeg på andre oppdrag der oppe, så stikker jeg innom, liksom. De skifter ut. Og de vil jo ha dette og bevare det. Men jeg kan tenke meg at de endrer form, de endrer innhold i form av planter og ... Så jeg må jo legge min lit til at det ivaretas. Men du må slippe. Du må jo det.

Kåre Magnus: En annen ting er ... Og det å jobbe med den kunstformen du gjør, som gjør at du skal samarbeide med veldig mye folk ... Nå tar du deg i panna. Litt sånn ... "Åh".

Eirin: Det er krevende!

Kåre Magnus: Ja, for det er litt slitsomt. Jeg bare tenker på meg sjøl, at det er noe deilig med å trekke seg tilbake. For det er så mye folk rundt omkring hele tida, og jeg har jo en annen jobb, jobber i TV, og det er veldig mye folk. Grunnen til at jeg ble kunstner, at det er noe i meg som er at jeg vil stå og jobbe med ting alene. Og bare være med meg sjøl, liksom.

Eirin: Nå var det jo hagen i Trondheim som åpnet den døra inn til det relasjonelle og sosialt orienterte, og de prosjektene jeg har gjort i ettertid er jo på en måte heftet på hagen. *Hagen* var utgangspunktet. Men så har jeg jo kjent et sterkere og sterkere behov for å introvertere og gå i studio og jobbe med skulptur og gå tilbake til materialene, som er min opprinnelse også. Så det gjør jeg også nå. Så nå jobber jeg jo ... Jeg jobber jo i atelieret også, for første gang på mange år. Og skaper og jobber i leire. Og jeg får den samme roa når jeg begynner å kna i denne leira, som jeg gjør ved å stikke fingrene i jorda. Så jeg føler at det er litt sånn det samme.

Kåre Magnus: Eirin, tusen takk for besøket. Så skal jeg ønske deg lykke til med alle samarbeidsprosjekter i fremtida. Men også lykke til med arbeidet i atelieret, hvor du kan sitte helt alene. Ha det godt.

Eirin: Takk!

Kåre Magnus: Denne podkasten er produsert av Feelgood Scene, Film og TV for KORO, og er laget av Anna Katharina Haukeland og Ann-Lisbeth Hemmingsen fra KORO. Manusforfatter Anne Gerd Grimsby Haarr, og meg Kåre Magnus Bergh. Produsent og klipper av episoden er Atle Bore. Executive produsent er Miriam Ofsdal Berg.